

על הפרשה

♦ תורה מחשבה ומוסר ♦ פרשת בא ♦ ד' שבט תש"פ ♦

פרשת השבוע

יחיד נברא האדם

"ויחזק ה' את לב פרעה ולא שלח את בני ישראל" (י, ב).

כתב הגר"ל חסמ"ל זצ"ל, הנה כל עניני המושא ומתן עם פרעה, שהשי"ת נושא ונותן עם אדם נברא, כמה וכמה פעמים, והאדם הלזה עומד נגדו ומחליף דבורו עשרת מונים, מלקין אותו ונכנע, ומתפללין בעדו וחוזר ושב על קיאו.

בריה חלושה מעייה, ומצח נחושה לה לעמוד בחוצפה כוז נגד אדון כל המעשים, ומתאזר זה בכח לרדוף, נגד דברי השי"ת, ושוכח וכופר כאילו הוא הבעלים.

ואנחנו העומדים מבחוץ ושומעים ספור כזה, שהשי"ת נתגלה בירוע נטויה ובגבורתו, לצוות על פרעה והוא עומד נגד השי"ת בכל תעלוליו, כמה היינו משתוקקים להתבונן במראה הנורא, לבקוע בתוך תוכו של פרעה ולראות את לבו, איך יתכן?

אבל – וזעק הגר"ל חסמ"ל זצ"ל – איך לא ידע האדם כי מראה כזה ממש הוא נושא בתוכו, בתוך לבו, ומבשרו יחזה כל החזיון הזה.

וכאן חובה על האדם להבין שכל מה שמדברים לרבים, ושגם הוא אחד מהם, הרי זה כאילו מדברים אליו ביחוד, וכמה היה נרעש אילו צוה לו השי"ת דבר מה ביחוד, וכמה היה משתדל למלאותו, והלא אינו מתמעט כלל זה הפחד שעוד אנשים נצטוו כמוהו.

ולכן אם היה האדם מצייר בנפשו על כל מצוה בפני עצמה כאילו הוא נצטוו ביחוד, הוא בלבדו, אליו נשלח ציווי ה' לעשות כך וכך, כמה היה נותן כל נפשו ודעתו לקיים דבר ה'!

ומה גדולים דברי חז"ל "לפיכך נברא האדם יחיד" והוא כדי שייציר בלבו כאילו אליו בלבד היה הדיבור.

"כה אמר ה' אלקי העברים עד מתי מאנת לענת מפני שלח עמי ויעבדני. כי אם מאן אתה לשלח את עמי הנני מביא מחר ארבה בגבלך" (י, ג-ד).

יש לבאר את כפל הלשון, שהרי אמר בתחילה "שלח עמי ויעבדני" ומה היה צריך להוסיף שוב "כי אם מאן אתה לשלח".

ביאר מורן הגר"ז זצ"ל באופן נפלא, על פי מה שכתב הרמב"ם (תעניות א, ג) אבל אם לא יעקן ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקריה, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי, כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהוא קרי אוסף לכם חמת אותו קרי.

והיינו שאם אומרים שהצרה באה עליהם במקרה, בעבור זה לבד מתחייבים צרות יותר. וזה מה שאמר משה לפרעה, שעל שני דברים יבואו עליו המכות, על מה שאינו שולח את בני ישראל, וגם על מה שמאמן ואומר שהמכות אינן מומעשי ה', כי אם דרך חכמה וכשפים, ועל זה לבד הוא מתחייב במכה על מכותיו.

"לפניו לא היה כן ארבה כמוהו ואחריו לא היה כן" (י, ד).

הרמב"ן הביא את דברי רבינו חננאל, שמעת עתרת משה רבינו ועד עכשיו אין ארבה מפסיד בכל מצרים, ואם יפול בארץ ישראל ויבא ויכנס בגבול מצרים אינו אוכל מכל יבול הארץ כלום עד עכשיו, ואומרים כי זה כבר ידוע הוא לכל, ועל זה נאמר (תהלים קה, ב) שיחו בכל נפלאותיו.

הוסיף על כך הבלי יקר, שבמכת ארבה אמר משה לפרעה "ולמען תספר באוני בך וכן בך את אשר התעללתי במצרים", ויש להבין מה יש לספר במכה זו יותר משאר המכות. וביאר לפי דבריו של רבינו חננאל, שבכל המכות לא נשאר מהם שום רושם במצרים אחר הסרתם, והדורות הבאים לא

ישאלו עליהם דבר, כי נשכח זכרם אצל ההמון כי ארכו להם הימים והכל נשכח, אבל במכת הארבה נשאר רושם לדורות גם אחר הסרת המכה, כי ברוב הימים ימצאו הדורות דבר חידוש ויראו כי יבוא ארבה ולא יאכל כלום מכל יבול מצרים, אז ודאי ישאלו הבנים על נס זה מדוע אינה אוכלת מיבול מצרים כי אם מיבול ארץ ישראל, ועל כרחק תצטרך להשיב לו סיפור כל הקורות בארץ מצרים, ואת דברי משה בהסרת המכה שלא תשאר ארבה בכל גבול מצרים, ועל ידי זה יספרו בניסי מצרים ויכירו כח מלכותו יתברך.

וזה שמוסיים רבינו חננאל בדבריו פסוק שיחו בכל נפלאותיו, כי בלי ספק שלקח השאיר הקדוש ברוך הוא רושם זה לדורות כדי שעל ידי ויכירו יציאת מצרים ושיחו בכל נפלאותיו. והוא שאמר "ולמען תספר באוני בך וגו' וידעתם כי אני ה'", כי על ידי סיפור זה ידעו דורות הבאים גבורותיו יתברך ונפלאותיו, ופירוש זה יקר ונכון מאוד.

"ויש משה את ידו על השמים" (י, כב).

יסוד גדול בענין המכות כתב הסבא מקלם זצ"ל. מהידוע כי יש שתי הנהגות, הנהגה טבעית והנהגה נסית, כאשר יתחקה האדם ההפרש ביניהן הוא, כי הנהגה טבעית מתקשרת בדרך סבה ומסובב, משא"כ הנהגה נסיית אינה בדרך סבה ומסובב.

אבל בזה מוטעים כמה בני אדם, שהמה סוברים כי דרך הנסי הוא רק הסכמה בעלמא, כענין שקורין

בזה האדם, רק נותן הפרי בארץ מעשה קוף בעלמא, ואין לו שום ידיעה שמין מנהו, איך ובמה תכונן האדמה את פריה בקבוץ היסודות יחד ובהרכבת היסודות יחד, שלא יתפרדו, כי הם מתנגדים זה לזה, ומי יודע כמה כחות וממוצעים באין מספר הצריך לכח התחברותם ולתווק השלום ביניהם.

ועתה התבוננו מעשה הטבע אלו הניח הגרעין לא במקומו הראוי, רק בחוט השערה הלאה, כמו על אבן, לא היו נתתו כל הכחות וכל ההרכבות. וא"כ הרי לעינינו כח מעשה הטבע, שמדבר קל וקטן יבנו עולמות.

ואיך לא נבין כי ההנהגה הנסית אשר היא טבע עליונה מאד ג"כ כנ"ל – ומעשה המצוות היותר קל שאדם עושה, יבנו ויתכוננו מזה בדרך חכמה כנ"ל כחות ועולמות אין חקר.

וזה הדבר שהשכל מחייב ומתקבל אל הלב כי נבין דרכו, ובפרט כי חכמי האמת יגידו לנו זאת, אשר הם יודעים פרטי הדרכים ג"כ ולא בכלל לבד.

אלה הדברים יכו שורש בלב האדם לדקדק בקיום מעשה המצוות כהלכתן דווקא, חוט השערה לא יחסר, ממש כמו טבע התחתונה ומכ"ש טבע עליונה מאד כנ"ל, עצמו מספר פסוקים מפורשים המאמתים זאת.

"והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך" (יג, ט).

דרשו חז"ל (מנחות לו, ב) לך לאות ולא לאחרים לאות, ולכן צריך לכסות את התפילין של יד.

ולעומת זו בתפילין שבראש דרשו חז"ל (מנחות לה, ב) שצריך שיהיו מגולין כמו שכתוב "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" (דברים כח, י).

ולכאורה טעם הנחת התפילין של יד ושל ראש הוא שווה, ושניהם באים להזכיר לאדם שישעבד את עצמו לבורא יתברך, ותפילין של יד הם כדי לשעבד את תאוות הלב ותפילין של ראש הם כדי לשעבד את המחשבות. ואם כן מדוע את התפילין של יד צריך לכסות ואת התפילין של ראש צריך לגלות.

ביאר זאת הגאון ר' משה שוואב זצ"ל בעמקות נפלאה, כי יש שני חסרונות שמצויים אצל האדם, החסרון הראשון הוא הטעות של כוחי ועוצם ידי, הטעות וההתגשמות ביד היא הנותנת לאדם הרגשה של בעלים בעולמו, ותפילין של יד באה להפקיע מטעות זו, ולהזכיר לאדם אשר כל כוחו אינו שלו אלא משמים, ולכן מקומם של תפילין של יד הוא על יד שמאל שהיא יד כחה.

אבל לימוד זה שאין האדם בעלים והכל הוא מאת ה', אינו נוהג אלא כלפי עצמו, אבל במה שנוגע לסייע לזולת, החובה להרבות בהשתדלות, ולא לומר שהכל מאת ה'. ולכן את ההכרה הזו של תפילין של יד צריך לכסות כי היא הוראה רק לאדם עצמו.

והתפילין של ראש הם כנגד המחשבה, והוא בא להפקיע מטעות אחרת, שאל יתהלל חכם בחכמתו וכו' כי אם בואת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי, וכל המתנות שזכה בהם הם משמים, וההשכלה והידיעה את ה' אומרת שכולו מבוטל אל הקב"ה, וממילא ההתהללות היא רק כלפי הקב"ה.

ובדבר זה יש לאדם לפרסם לרבים, שעל ידי שייראו את התפילין שמבטאות שהכל שייך לה', והוא הנותן את החכמה והגבורה, זה ישיל מורא על כולם.

סגולה, וסוברים כי אין בזה דרך חכמה בקשר סבה ומסובב, וחלילה חלילה לחשוב כן, ומקרא מלא דבר הכתוב "ד' בחכמה יסד ארץ", ומכ"ש כל הסגולות וכל הנסים הכל בחכמה נשגבה מאד. ואדרבה דרכי הטבע נודעו מעט ממנו לאדם דרכי החכמה, ומהלך דרכי החכמה של ההנהגה הנסית, נעלם ונשגב מדעת האדם אף שמין מנהו.

וכאשר נטה משה ידו על הים ויבקעהו, לא ה' רק בסגולה לבד בלי טעם, חלילה להאמין זאת שיהיו דרכי החכם בלתי בעל תכלית ח"ו דבריו כתפל בלי טעם. מי פתי יסור הנה להאמין פתיות כזאת. וכן כאשר זרק פיה הכבשן ונעשו אבעבעות בכל ארץ מצרים, וכן כאשר נטה ידו אל הארבה – לא היה רק הסכם וסגולה בעלמא ח"ו, וכן בכל הנביאים כירמי ויחזקאל וכמוהם אשר עשו, לא ה' רק סגולה בעלמא.

אבל כאשר מחייב השכל ומתקבל על הלב, ובפרט כאשר קלטת דעתי הדלה מפי חכמים וגדולי המחברים, חוקרים ומקובלים גם יחד, וכאשר לקחתי מעט מועיר מהם להסביר בדדמי ליה, כמו מספר החזו"ן וספר בעל חובות הלבבות, יש עליו לדעת כי כמו שאנו רואים בטבע, כדומה עבודת האדמה, יש בזה חכמה להתלמד ידיעת טבע עבודתה, איך שתוציא האדמה אחרי עבודתה הנדרשת בטבעה, תוציא פרי טוב ורב פריה, אבל סוף כל סוף מה עושה

א. "החדש הזה לכם ראש חדשים" (יב, ב). ודרשו חז"ל (ר"ה כב, א) עדות זו תהא מסורה לכם. וכתב הרמב"ם (קד"ח א, ה) אין ראיית הירח מסורה לכל אדם כמו שבת בראשית שכל אחד מונה ששה ושובת בשביעי, אלא לבית דין הדבר מסור עד שיקדשוהו בית דין ויקבעו אותו היום ראש חדש הוא שיהיה ראש חדש, שנאמר החדש הזה לכם עדות זו תהיה מסורה לכם.

ולשם כך צריך שיעידו שני עדים כשרים שראויים להעיד בכל דבר ודבר.

ב. המנחת חינוך (מצוה ד) כתב לדון אם אפשר לקבל עדות על קידוש החודש משני עדים שנעשים בני י"ג בראש חודש, והנה אם נקבל את עדותם ונקדש את החודש אם כן כבר מאתמול בלילה הוא ראש חודש, ונמצא שראו את החודש בגדלותם, ואף שבתחילת עדותם הם קטנים, אבל כשנקבל את עדותם הובר למפרע שהם גדולים וכשרים כבר מתחילת הלילה.

וכתב שיש חסרון בעדותם שהיא עדות שאין אתה יכול להזימה, שהרי שעת ההזמה צריכה להיות קודם שביט דין קדשו את החודש, מדין כאשר זמם ולא כאשר עשה, ושייך להזימה רק לאחר גמר דין קודם שקדשו בפועל, ואם כן בשעה זו הם עדיין קטנים ואי אפשר להענישם (עונש מלקות כדין כל עדות שאי אפשר לקיים בה "כאשר זמם"), ולכן אין עדותם עדות.

וביאר שנידון זה תלוי בדברי התוס' (מכות ב, א) שכתבו לדון בדיון של עדים שהעידו על כהן שהוא בן גרושה שאי אפשר לקיים בהם כאשר זמם ולעשותם חללים, ולכן הם חייבים מלקות. והקשו התוס', שכיון שהם רק לוקים לכאורה היא עדות שאין אתה יכול להזימה כיון שאין מקיימים בהם כאשר זמם.

ותירצו התוס' בשני אופנים. א. שגם בחיוב מלקות מתקיים דין כשאר זמם. ב. במקום שלוקין אין מתקיים בהם כאשר זמם ולכן אין צריך שתהא עדות שאין אתה יכול להזימה, [וכבר ביארו האחרונים ששני התירוצים נחלקו בגדר חיוב המלקות בעדי בן גרושה, האם הם מדין הזמה, או שהם מצד איסור שקר].

ואם כן ספק זה תלוי בתירוצי התוס', שלתירוצ הראשון שבכל מקום שלוקין הוא מדין כאשר זמם, אם כן בקטנים שאי אפשר להענישם, היא עדות שאין אתה יכול להזימה. אבל לתירוצ השני שאם לא מתקיים בהם כאשר זמם ממש לא צריך שיהא עדות שאתה יכול להזימה, ולשיטה זו יש להסתפק אם אפשר לקבל עדות כזו.

ופשט המנחת חינוך, שאין חובה על הב"ד לקבל עדות כזו, שהרי בשעת ההגדה הם עדיין קטנים, אבל ודאי שאם רוצים לקבל עדותם ולקדש את החודש יכולים לקדש על פיהם כיון שהם גדולים בשעת הקידוש.

ג. ויש לדון בדבריו מכמה צדדים.

המנחת חינוך כתב (ב"ד"ה והנה) שעדים ששקרו בראיית החודש חייבים מלקות, וביאר שאף שאין כאן הרשעת צדיק בכל זאת לוקין, ולכן כתב שלסברא הראשונה בתוס' היא עדות שאי אתה יכול להזימה שאינה עדות. אמנם רבי עקיבא איגר (שו"ת, קעו) סבר שאין מלקות כלל בעדות קידוש החודש כיון שאין בכך הרשעת צדיק, ואף משום לאו של לא תענה אינו לוקה כיון שאינו "לרעה".

ולפי דברי רע"א שאין עונש של מלקות, אם כן ודאי שלא צריך בעדות של קידוש החודש עדות שאתה יכול להזימה לכו"ע (אף לתירוצי הא' של התוס'), ומפני כך עדים קטנים אלו כשרים.

ד. עוד יש לדון בדבריו, שהמנחת חינוך נקט שאפשר לקבל את עדותם כי ראו את החודש בלילה והם כבר נעשים גדולים מלמפרע מתחילת הלילה, ולכן כתב שאם ראו ביום כ"ט סמוך לערב, אף שבעדים גדולים מקבלים עדות כזו וכמבואר ברמב"ם (קד"ח ב, ט), אבל אותם לא יקבלו כי אין גדול יכול להעיד על מה שראה בקטנותו. וכן כתב שאם הקטן עבר עבירה באותו יום שנפסל לעדות, אי אפשר לקדש על פיו, כיון שנעשה גדול מלמפרע ונעשה פסול ואין כאן עדות.

אמנם בשו"ת אבני נזר (או"ח, סט) כתב לבאר שאף שכשמוקדשין את החודש הוא חל מלמפרע, אבל הגדר

הוא שחל מכאן ולהבא ולמפרע, וביאר על פי זה מה שנפסק שאם שכח בליל ראש חודש יעלה ויבוא שאינו צריך לחזור כיון שאין מקדשין את החודש בלילה, והלא למחר שיקדשוהו הוא קדוש מלמפרע, אלא שהוא קדשו רק מכאן ולהבא ומלמפרע, אבל לא למפרע ממש, (ועיין בשו"ת שפת חיים (או"ח, יח) שדן בזה באריכות).

ולדבריו יש לומר שאם קטן עשה עבירה ואחר כך קדשו את החודש אינו נענש על זה כיון שהיה קטן, וכן אי אפשר לקבל עדות על מה שראה בלילה שהיה עדיין קטן.

וכן נקט בקובץ שיעורים (ב"ב, תקפג) לצד השני, שאם היה בן י"ג שנה כשהעיד עדות על איסורין, ואחר כך ב"ד עיברו את השנה וחזר להיות קטן, אפשר לקבל את עדותו, כיון שבשעת קבלת העדות היה נאמן. ומשמע שאף הוא סבר שלגבי עיבור החודש שמעברין את השנה, הגדר הוא מכאן ולהבא ולמפרע ולא למפרע ממש.

ה. עוד כתב להעיר על דבריו בספר דרך המלך (קידוש החודש ב, ב), שהמנחת חינוך נקט שההזמה נעשית לאחר גמר דין קודם שיקדשו את החודש בפועל משום כאשר זמם ולא כאשר עשה. ועל זה יש לומר שבמקום שלוקין ואינו מכאשר זמם, אין את הדיון של כאשר זמם ולא כאשר עשה, ואם כן אף שיקדשו את החודש על פיהם ויהיו גדולים, שייך להזימה לאחר זמן, ואף שייזימום לא נתבטל מלמפרע קידוש החודש, שהרי החודש מוקדש גם אם קדשוהו בטעות וכמבואר בראש השנה (כה, א), ונמצא שאפשר להזימום ולהלקותם והיא עדות שאתה יכול להזימה (ועיין עוד מה שכתב בזה בשיעורי הגרש"ד סנהדרין י, ב).

ו. הערה נוספת העירו האחרונים (שערי יושר ו, יא). והרחיב בזה בשיעורי הגרש"ד סנהדרין י, ב) על דבריו, שעדים אלו שנעשים גדולים רק אם נקבל את עדותם, אין זה עדות כשרה, שהרי לצד שהם משקרים הם פסולים משום קטנים, ולתורת עדות צריך שיהא עליו שם עד גם על הצד שמשקר, ורק בעדות כזו שיש עליו שם עד גם אם משקר בזה אמרה התורה להאמין לו שאינו משקר, אבל אם הוא עד רק לצד שהוא דובר אמת אין עליו שם עד כלל.

ז. עוד הסתפק המנחת חינוך בעדות קטנים, אם באו גדולים להעיד על קידוש החודש, ובאו שנים שנעשים היום בני י"ג, ורוצים להזים את העדים הגדולים, ונמצא שאם נקבל את עדותם להזים את הגדולים שוב הם קטנים ואינם יכולים להזים, ואם לא נקבל את עדותם הרי הם גדולים לפני עדות הגדולים, ואיך אפשר לקבל עדות הגדולים בשעה שאנו יודעים שיש שנים שמוזימים אותם, והרי זה כגלגל החורר.

ופשט המנחת חינוך, שכיון שיש דין בקידוש החודש שהחודש מוקדש אף אם קדשוהו בטעות, לכן יש לקבל את עדות הגדולים, ומצוה לקבלם כדין כל עדות, ואף שייזמו אותם לאחר זמן, בכל זאת החודש יהיה מוקדש.

ח. ובקובץ שיעורים (ב"ב, תקפג) הקשה מדוע צריך קרא למעט קטן מעדות (כמבואר בבבא בתרא קנה, ב) והלא הוא פסול לכל דבר ומה צריך למעטו מפרשת עדות. וכתב ליישב, שהחידוש הוא במקום שהוא כשר ורק נעשה פסול לפי דבריו, וכנודן שמסתפק המנחת חינוך, ועל זה יש מיעוט שלא לקבל את עדותו.

ולדבריו יש לקבל את העדות של הגדולים שהרי הקטנים פסולים משום שלדבריהם הם קטנים.

ויש לומר, שכל זה דוקא לדברי המנחת חינוך שההזמה צריכה להיות לאחר שקבלו את עדותם וקודם שיקדשו את החודש, אבל לדברי הדרך המלך שאפשר להזים גם לאחר זמן, אם כן אין עליהם טענה שלדבריהם הם קטנים, שהרי הם ודאי גדולים אף אם קדשו את החודש בטעות, ורק באים לפסול את העדים לעדויות אחרות.

אמנם הדרך המלך (שם, י) כתב לחלוק על דברי המנחת חינוך וסבר שאין מצוה לקבל עדות כזו שיודעים שיש עליהם הזמה, ואין לקבל עדות הגדולים.

"החדש הזה לכם ראש חדשים" (יב, ב).

דרשו חז"ל (סנהדרין מב, א) כל המברך על החדש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה, כתיב הכא החדש הזה וכתיב התם זה קלי ואנהו.

וכתב השו"ע (או"ח תכו, ב) אין מברכין על הירח אלא במוצאי שבת כשהוא מבושם ובגדיו נאים. והוסיף הרמ"א בשם המהרי"ל, שאין מקדשין אותה במוצאי שבת שחל בו יום טוב. וכתב המשנה ברורה (יב) שכל שכן שאין מקדשין בליל שבת.

וכמה טעמים נאמרו בטעם דין זה.

בשו"ת הרשב"א (ד, מה) הביא את דברי רבי משה מקוצי שביאר שאין לברך משום שמוא יש תחומין למעלה מעשרה (והוא ספק בעירובין מג, א), והו"ו כמקבל פני רבו למעלה מעשרה.

והרשב"א דחה את דבריו, משום שפסק שאין תחומין למעלה מעשרה, כיון שדין תחומין הוא מדרבנן וספק דרבנן להקל.

ועוד הקשה, שלא ידעתי מה ענין זה של תחומין בברכת הלבנה, שאין המברך קופץ למעלה עד מקומה של לבנה. ועוד שגם המברך אינו מברך את הלבנה אלא ליוצרה ברוך הוא, והוא יתברך אינו למעלה מעשרה ולא למעלה מן התחומין, שהוא למעלה מכל זה עילוי רב. אלא שאנו כמקבלין פני השכינה, בדמיון הלבנה שברא ומחדשה בכל חדש ושאינה משנה את תפקידה.

ובשו"ת שבות יעקב (ג, לא). והוא תשובה מגיסו רבי דוד אופנהיים אב"ד פראג) הוסיף להקשות, שאם קבלת פני השכינה הוא חוץ לתחום, היאך נצטוו להיראות בשלש רגלים לפני ה', והלא זה יציאה מחוץ לתחום.

ובשו"ת הרמ"ע מפאנו (עח) כתב שהוא מטעם שאין מערבין שמחה בשמחה. והביאו הפרי חדש (שם).

ובשו"ת שבות יעקב (הנ"ל) הקשה על דבריו, שבשבת אין חיוב שמחה רק ביו"ט, ואף ביו"ט זה דוקא לענין שמחת נשואין שמבטלת את שמחת החג, אבל קידוש לבנה אינה מבטלת את שמחת החג, שהרי היא רגע אחד.

ובמהרי"ל (הלכות שבועות) כתב, שברכת הלבנה היא כעין תחינה ואין לאמרה בשבת ויום טוב.

ובשו"ת שבות יעקב (הנ"ל) כתב, הנה יגעתי ולא מצאתי שום תחינה בברכה זו. ואף מה שמבקשים פקשות לאחר הברכה, הוא כמו כל התפילות שמתפללים בשבת, וכמבואר בירושלמי (שבת עח, ב) שמותר לבקש בברכת המזון "רענו פרנסנו" כדי שלא יתבלבל בתפילתו מיום חול, ורק דבר מחודש אסור לבקש.

ורצה לפסוק שמותר לקדש את הלבנה בליל שבת אף לכתחילה. וגיסו בעל השבות יעקב כתב שאין לזוז ממנהג העולם שאין מקדשין בליל שבת וכדברי כל הפוסקים.

ועיין עוד בשו"ת הרדב"ז (ד, קלג) שכתב לבאר טעם דין זה על דרך הסוד.

ובשער הציון (שם) כתב טעם נוסף, משום שעושים את המצוה בשמחה ורגיל לבא לידי ריקודים, וכמו שכתב הרמ"א שנוהגים לרקוד וזה אסור בשבת. ואף שהתירו ריקודים של מצוה בשמחת תורה, זה מפני שאי אפשר לדחותם, אבל בקידוש לבנה יכול לעשותו למחר.

וכבר פסק הב"ח (שו"ת, פ) שאין לבטל את המצוה מפני הטעמים הנ"ל, כיון שאין להם שורש לפי הדיון, ומי שמנדו על זה אין לו מוח בקדקדו ועליו נאמר הכסיל בחושך הולך.

ולכן אם ליל שבת הוא הלילה האחרון שאפשר לקדש יש לקדש בליל שבת (כן פסק המ"ב, ובלילה קודם האחרון כתב שנחלקו בו הפוסקים).